Цана асобнага нумару 20 гр. | Przesyłka opłacona ryczałtem

№ 4 (191) | Вільня, Серада 1 траўня 1929 г. | Год V.

СЯЛЯНСКАЯ НІВА

Няхай жыве Беларускі Народ!
Зямля сялянству без выкупу!

АДРЭС РЭДАКЦЫІ І АДМІНІСТРАЦЫІ:
[illegible]
Рэдакцыя адчынена штодня ад 9 да 3 гадз. апрача сьвята.
Рэдактар прыймае ад 12-ай да 2-ой гадзіны.

Орган Беларускага Сялянскага Саюзу.
Беларуская палітычная, грамадзкая, літэратурная і гаспадарчая газэта.
— [illegible] —

ПАДПІСКА:
На адзін месяц — 1 злоты, на тры месяцы — 3 зл., на шэсьць месяцаў — 4 зл., на год — 8 зл.
Для заграніцы удвая даражэй.
Аплата надрукаванага вызначаецца ад Рэдакцыі.

АДРЭС Рэдакцыі і Адміністрацыі газ. „Сялянская Ніва": Вільня, Завальная вуліца, 7, кв. 8. (Wilno, Zawalna 7—8).

Адзінаццатыя угодкі.

(Уражаньне са сьвяткаваньня).

Адзінаццаць гадоў таму назад Беларускі Народ праз сваіх прадстаўнікоў абвясьціў на ўвесь сьвет, што, нягледзячы на многавекавую няволю, ён жыве, становіцца вольным і распачынае сваё незалежнае дзяржаўнае бытаваньне.

Здарылася гэта на сьвітаньні 25 сакавіка 1918 году, пасьля нарадаў у Беларускай Народнай Радзе ў працягу ўсей ночы з 24 таго-ж сакавіка. Беларуская Народная Рада складалася з выбарных людзей на зьездзе, дзе было каля 2000 прадстаўнікоў, пераважна сялян—ці то ў звычайнай шэрай вопратцы ці ў салдацкай шынелі.

І такім парадкам, абвяшчаючы незалежную Беларускую Народную Рэспубліку, быў ня толькі кінуты лёзунг у народныя масы, ня толькі прагалошаны кліч да незалежнасьці, але-ж і зроблены першы найважнейшы і найзначнейшы крок да гэтага жыцьця.

Непамысныя і неспрыяючыя палітычныя падзеі і абставіны не далі магчымасьці ўтрымацца тэй незалежнасьці, аднак-жа кінутыя лёзунгі і кліч не загінулі; яны нашлі спажыўны грунт у беларускіх народных масах і сталі Ідэалам, а Ідэал зьяўляецца для Беларусаў пуцяводнай зорачкай, якая паказвае шляхі да мэты.

Праўда, шмат-якія дзеячы, якія кідалі тыя лёзунгі, сяньня выракліся іх, шмат-хто, проста кажучы, здрадзіў Беларускаму Народу, але-ж на месца здраднікаў, ці слабых духам, знайшліся новыя сілы і ўжо ўвесь Беларускі Народ, зрэалізаваньне лёзунгаў 25 сакавіка 1918 г. лічыць сваім сьвятым Ідэалам. Народ імкнецца да гэтага Ідэалу, і нішто не ўстрымае гэтага імкненьня. Такія рэчы як артыкул П—скага ў „Грамадзяніне» які квэстыонуе правамоцнасьць зьезду, зьмяшчаючы ўсё ў адну кучу, - ад чорнасоценства да камунізма ўключна, ад інтрыг да правакатарства, — ніякага значэньня ня маюць: кампрамітуючы не таго да каго яны скіраваны, а таго ад каго выходзяць.

Ня зьменяць нічога тут і лаянкі і выдумкі „Дзеньніка Віленскага» даказваючага, што на сьвеце зусім ніякіх Беларусаў няма. Жыцьцё бярэ сваё і мы відзім, што кінутыя лёзунгі будзяць ў народзе тую рэальную сілу, якая зьдзейсьніць запачаткавае ў 1918 годзе 25 сакавіка. «Сялянская Ніва» ў 1925 г. пісала, што цяперашняе ненармальнае становішча Беларускага, Украінскага, а так сама і Літоўскага Народаў, змусіць гэтыя народы шукаць якоганебудзь выхаду з цяперашней сытуацыі. І вось, на сьвяткаваньні адзінаццатых угодкаў абвешчаньня незалежнасьці Беларусі гэты выхад, хоць яшчэ ня зусім скрысталізаваны, але-ж так проста, сам сабою ды знашоўся. Яго ніхто спэцыяльна не тварыў, ніхто плянова не будаваў, аднак-жа ва ўсіх праявах, сярод людзей рожных палітычных кірункаў і сацыяльных паглядаў былі бадай-што аднолькавыя думкі. Гэта выявілася з прывітальных прамоваў і тэлеграм, якія былі прагалошаны на сьвяткаваньні.

Д-р Лявіцкі прадстаўнік «Унда» пісаў, што верыць у зьдзейсьненьне Ідэалу Беларускага Народу і што Беларускі і Украінскі Народы павінна ісьці рука-аб-руку.

Тое-ж самае пісаў і д-р Бачынскі, прадстаўнік сацыяльна-радыкальнай групы. Тое-ж самае сказаў і прадстаўнік украінскай моладзі п. Былінскі.

Так-жа й старшыня Літ. Нац. К-ту ў Вільні п. Сташыс у сваей прамове адзначыў, што Беларускі і Літоўскі Народы павінна жыць у згодзе.

Тое-ж самае сказаў прадстаўнік літоўскай моладзі п. Блажыс.

На сьвяткаваньні быў, праўда, чутны голас паляка д-ра Сьвяневіча. Ён засьцярогся, што выступае толькі ад свайго імені, аднак-жа адзначыўшы, што тую самую думку, якую выказвае ён, падзяляе вельмі многа палякаў—грамадзян тутэйшага краю, сьцьвердзіў, што польская палітыка ў адносінах да Беларусаў была «больш як памылковая». Гэты адзіны голас можна назваць «крыкам душы» і не безпадстаўна. Бо калі будзе гэтак як ёсьць, калі суджана зьдзейсьніцца лёзунгу «ад мора да мора», дык станецца гэта паміма Варшавы.

Як адбывалася сьвяткаваньне адзінаццатых угодкаў абвяшчэньня незалежнасьці Беларусі.

Калі чалавека напаткае якое-колечы няшчасьце і калі ён ня мае магчымасьці хутка і рашуча перамагчы яго, дык найлепш — у гэтакім выпадку — будзе, калі чалавек тагды ня страціць сябе, а наадварот, зьверне ўвагу на сваё палажэньне і на тыя абставіны, якія яго акружаюць. Цяпер, калі Беларускі Народ знаходзіцца ў няшчасьці, дык было-б вельмі блага, калі-б ня меў ён ніякай надзеі на лепшае і калі-б надзея не грунтавалася на веры, што жаданае, ідэальнае лепшае здабудзецца. І калі нашае няшчасьце выяўлена тым, што незалежнага бытаваньня мы ня маем, дык залог шчасьця выяўляецца Ідэалам, у надзеі ды веры ў тое, што гэты Ідэал стане рэальнаю зьяваю.

Аб вышэй паданым вельмі яскрава і выразна сьведчыць такі факт, як штогодняе сьвяткаваньне таго дня, калі ў 1918 годзе Беларуская Народная Рада абвясьціла незалежнасьць Беларусі.

— o —

У сёлетнім годзе распачалося сьвяткаваньне набажэнствам у касьцеле сьв. Мікалая.

Далейшым этапам сьвяткаваньня было набажэнства ў Сьвята-Троіцкай царкве.

Набажэнствы, прыгожыя, — датасаваныя да сьвяткаваньня, — прамова кс. Гадлеўскага ў касьцеле і сьв. І. Мысьліўца ў царкве, выкананая касьцельным хорам песьня—малітва— „Божа, што калісь народы на сопкі падзяліў і даў, каб народ кожны сваею мовай гаварыў... Взгляні на наш бяздольны, Беларускі наш Народ..." і песьня—малітва „Краіну родную, Беларусь бяздольную, Божа храні..." сьпяваная ў царкве, узрушылі прысутных і мацней забілася сэрца ды напоўнілася сумам і радасьцю. Сумавалася беларускае сэрца таму, што абвешчаньне незалежнасьці не дало незалежнага жыцьця і радавалася таму, што Ідэал незалежнасьці не загінуў, а з кожным годам больш і больш ахапляе масы Беларускага Народу.

— o —

Увечары а 7 гадзіне адбылася акадэмія. Акадэмію распачаў уступным словам старшыня Бел. Нацыянальнага Камітэту сэн. В. Багдановіч, пасьля чаго пас. Стэповіч прачытаў рэфэрат на тэму: „Беларусы і дзяржаўная незалежнасьць". Па заканчэньні рэфэрату распачаліся прывітаньні ад прысутных.

Віталі: ад імя Віл. Літоўскага Камітэту — старшыня п. К. Сташыс, ад імя украінскіх студэнтаў п. Былінскі, ад літоўскіх студэнтаў п. Блажыс і паляк д-р Сьвяневіч. Усе яны выказвалі спагад Беларускаму Народу і пажаданьні лепшае будучыні.

Пасьля гэтага віцэ-старшыня Бел. Нац. Кам. пас. Ярэміч прачытаў надасланае прывітаньні ад Украінскай Парляманцкай Рэпрэзэнтацыі, падпісанае старшынёю д-рам Д. Лявіцкім; ад Украінскага Сацыялістычна-Радыкальнага Пасольскага Клюбу—старшыня пас. Л. Бачынскі; ад жыдоўскага пасла д-ра Я. Выгодзкага; ад Аб'яднаньня Беларускіх Студэнскіх Арганізацыяў у Празе, ад кс. Шуговіча і гр. Шутовіча, ліст ад літоўскага дзеяча д-ра Альсэйкі.

Хор пад кіраўніцтвам гр. Мацьвейца прыгожа выканаў некалькі беларускіх песьняў. Гр.-ка А. Шутавічанка прадэклямавала верш Зязюлі, а гр. Бартуль—верш са сваей творчасьці, спэцыяльна пасьвечаны сьвяткаваньню. Закончылася акадэмія пяяньнем „Ад векумы спалі і нас разбудзілі:.."

— o —

Сярод прысутных можна было заўважыць Беларусаў розных палітычных кірункаў. Ня было толькі тых, каторым добра быць залежнымі.

Ад іншых народаў былі прысутныя літвіны, украінцы і палякі, г. зв. краёўцы...

Першамайскае сьвята.

На працягу некалькі дзесяткаў гадоў існуе першамайскае сьвята, як сьвята работнікаў. Кожнага году так ці інакш у гэты дзень шмат-хто з работнікаў пакідае працу і ў той ці іншы спосаб паказальна, на страх буржуазіі, выяўляе сваю сілу і гатоўнасьць змагацца за сваё права і за вызваленьне з пад капіталістычнага вызыску.

Сама-па-сабе ідэя вельмі прыгожая, а быў час, яна была і карыснаю. На жаль, цяпер шмат-чаго зьмянілася. У выніку-ж гэтых зьменаў сталася так, што работнікі ня толькі паказальна выяўляюць, але-ж і запраўды змагаюцца, толькі не з капіталістымі вызысківаючымі іх, але-ж між сабою. Гэтак было ў 1928 годзе, дзе напрыклад, у Варшаве работнікі выступіўшы на дэманстрацыю пад кіраўніцтвам двух палітычных партыяў, пабіліся між сабою. Ясна, што ад гэтага пацярпелі самыя-ж работнікі, а карысьць дало гэта капіталістым, бо аслабіла работніцкую сілу. Цяпер, у некаторых мясцовасьцях польскія работнікі будуць выступаць, аж пад трымя фірмамі. Што-ж будзе?

Трэція ўгодкі сьмерці К. Сваяка.

6 траўня г. г. спаўняецца тры гады ад таго дня, калі беларускі паэт Каз. Сваяк адыйшоў з гэтага сьвету, у сьвет вечнага спакою. За кароткае сваё жыцьцё Каз. Сваяк напісаў многа вершаў і некалькі кароткіх зацемак прозаю.

Усе яго творы пранікнуты любасьцю да людзей наагул і да роднага Беларускага Народу і Бацькаўшчыны ў асаблівасьці. Хто бліжэй азнаёміцца з яго творчасьцю, той ня можа не пакахаць Каз. Сваяка як чалавека і як шчырага сына Беларусі.

Вось чаму Беларускі Інстытут Гаспадаркі і Культуры ўзяў на сябе ініцыятыву і ладзіць **сьвяткаваньне,** якое **адбудзецца 6 траўня г. г. ў Клюшчанах,** Сьвянцянскага павету, дзе нябожчык жыў і найбольш тварыў.

Усе жадаючыя прыняць удзел у гэтым сьвяткаваньні гэтым заклікаюцца запісацца ў Бел. Інстытуце Гаспадаркі і Культуры (Завальная вул. 7).

Пры гэтым падаецца да агульнага ведама, што выежджаць у Клюшчаны трэ' будзе 5 траўня г. г. у 11 гадз. 50 мінут дня і ехаць на станцыю Гелядня (Gieladnia), куды цягнік прыходзіць а 2 гадзіне па паўдні. Начлег будзе ў в. Баранях.

У панядзелак, 6 траўня г. г. а 9 гадз. адбудзецца набажэнства ў Клюшчанскім парахвіяльным касьцеле; набажэнства адправіць кс. А. Станкевіч. А гадзіне 10 ў памешканьні „Людовага Дому" адбудзецца акадэмія. На акадэміі ўступнае слова скажа інж. Клімовіч; кс. А. Станкевіч прачытае рэфэрат аб творчасьці Каз. Сваяка. Будзе так-жа дэклямавана некалькі вершаў з Сваяковай ліры.

Пасьля акадэміі адбудуцца адведзіны тых месц дзе Каз. Сваяк праводзіў час, набіраў натхненьня для сваей творчасьці, і тварыў.

А гадз. 4 па палудні ад'езд са станцыі Геляцні ў Вільню, куды прыходзіць цягнік а гад. 6 вечара з некалькімі мінутамі.

Кошты падарожы на аплату праезду па чугунцы выносяць — 12 злотых разам, туды і назад.

Аб жаночым саюзе.

Маленькая показка аб „Прыгожым фронце" дзе разглядалася, у крытычны спосаб, справа заснаваньня беларускіх жаночых саюзаў, выклікала, зусім зразумелае, нездаваленьне ў ініцыятараў гэтых саюзаў. Яны — гэтыя ініцыятары — гавораць, што наагул трэ' было-б аднясьціся да жаночага саюзу прыхільна, нягледзячы на тое — хто яго заснуе: бо-ж жаночы саюз патрэбны!...

Рэч зусім зразумелая, што беларускі жаночы саюз патрэбны, але-ж адзін і ня гэтакі які некім праектаваўся. А праектаваўся саюз не адзін, а адразу два. А калі так, дык хіба-ж не сэкрэт, што калі-б было два саюзы — заснаваныя процi-паложнымі двумя палітычнымі кірункамі — дык яны, гэтыя жаночыя саюзы, не працавалі-б, а змагаліся-б, і змагаліся-б не з ворагамі, а паміж сабою, імкнучыся ўцягнуць у гэтую міжусобную барацьбу агул беларускага жаноцтва.

Вось проці гэтакай пастаноўкі справы жаночага саюзу і выступіла „Сялянская Ніва", крытыкуючы тых, хто падходзіў да справы з яўна ня добрымі мэтамі. Але-ж дзеля таго, што два кірункі палітычнае думкі імкнуліся заснаваць два саюзы, дык не заснавалі ані воднага. Адны другім пашкодзілі. Разьбіліся сілы.

Вокам па сьвеце.

Вайна пакінуўшы па сабе спадчыну — мільёны калекаў, сірат і ўдоваў, выклікала і выявіла радыкалізм у палітыцы, ахапіўшы ім шырокія народныя масы. Гэты радыкалізм дапяў самай левай крайнасьці ў Расеі, аднак-жа і па ўсім сьвеце палітыка прыняла ў значнай меры радыкальны левы курс. Амаль-што ўва ўсіх дзяржавах Эўропы — дый на'т і ўсяго сьвету—улада перашла ад кансэрватыўных і рэакцыйных колаў у рукі сацыялістых... Радыкальная хваля пакрыла сабою бяз мала ўсю нашую планэту — Зямлю... Рэакцыянеры і кансэрватары прыціхлі і, як быццам, загінулі зусім: бадай-што нідзе і ніўчым сябе не праяўлялі. Нават Англія—дзяржава моцнага кансэрватызму—і то падпала пад уладу работніцкай партыі!... Але-ж гэтакае радыкальнае вясельле ня доўга панавала: радыкалізм вельмі хутка пачаў выветрывацца, а тагды ізноў пачалі паднімаць галаву рэакцыйныя чорныя клясы і пачалі захопваць усю ўладу сабе.

Паваенны радыкалізм, ува ўсіх дзяржавах выяўляўся тым, што ўсюды народ меў магчымасьць выбіраць сваіх прадстаўнікоў у парляманты (соймі і сэнат), а ў парляманты пападалі людзі сацыялістычных і наагул радыкальных сьветапаглядаў. Захоп улады рэакцыйнымі коламі — на першым пачатку—адзначыўся тым, што яны сталі выціскаць з парляманту прадстаўнікоў левых радыкальных групіровак.

Аднак-жа, рэакцыйная хваля не спынялася на гэтым, а далей і далей імкнулася, стараючыся ўмацавацца і кіраваць народнымі масамі бяз ніякіх перашкодаў. Дый пашла гэтак далёка, што шмат-дзе скасавала парлямэнты зусім, пануючы ўжо поўнаўладна.

Чаму-ж гэта народныя масы паддаліся рэакцыйным колам?

Раней чым адказаць на вышэй пастаўленае пытаньне, хочацца напісаць некалькі паясьняючых словаў і вытлумачыць, што такое радыкалізм і рэакцыя?

Калі дакладна тлумачыць гэта, дык будзе: радыкалізм — хуткае, рашучае і рашаючае дзейства — акцыя, выяўляючая справу адразу пановаму і выразна. Рэакцыя-ж, гэта—дзейства, якое рашучую радыкальную акцыю—дзейства спыняе, стрымоўвае, а зробленае ўжо касуе і вяртае старое назад. У выніку гетага — у палітыцы — рэакцынымі называюцца тыя партыі і групіроўкі, якія бяруць пад увагу і кіруюцца вялікімі інтарэсамі невялікае лічбы людзей. Сюды ўходзяць — фабрыканты, купцы, банкіры, абшарнікі і высокія ўрадоўцы ну і тыя чалавечкі, якія ліжуць іх талеркі і, па сваей дурноце, дуюць, што гэта для іх шчасьце. Радыкальнымі—у палітыцы—называюцца тыя групіроўкі, якія кіруюцца інтарэсамі шырокай шматлічбовай народнай масы—сюды ўходзяць сяляне, работнікі, дробныя рамесьнікі і гандляры, малыя ўрадоўцы і наагул людзі, якія здабываюць кавалак хлеба сваей асабістай цяжкою працаю.

А яшчэ, каб адказ быў паўнейшым, трэба адзначыць, што вайна — пачатая рэакцыйнымі коламі — гэтак разбурыла і зьнішчыла гаспадарча народы, што рэакцыя — у некаторых мясцовасьцях —ня мела ніякай магчымасьці направіць ўсё збуранае і натварыўшы на сьвеце ўсякай бяды—спужалася і адхілілася ад кіраўніцтва і ўрадаваньня. У некаторых мясцовасьцях, страціўшы ўсякую цярплівасьць — народныя масы проста сваею сілаю прагналі далоў старых валадароў, і калі цяпер сталася іначай, дык ёсьць нейкая прычына гэтаму, а пытаньне — Чаму народныя масы паддаліся рэакцыйным колам? — выклікае большую цікавасьць.

Толькі што гаварылася, што вайна разбурыла і зьнішчыла гаспадарча народы. Дык пры гэтым трэба сказаць, што паправа і адбудаваньне ўпала ўсім цяжарам на тыя радыкальныя партыі і групіроўкі, якія кіравалі дзяржаўнымі караблямі пасьля—ваеннага часу. Ясна, што гаспадарчая паправа і адбудова не магла адбыцца хутка—гэта адно, а другое—гэта тое, што самыя кіруючыя радыкальныя колы, часта-густа рабілі памылкі. Яны шмат у чым — проста не маглі пакіраваць справаю як трэ' было-б!... Мы маем прыклад у Польшчы. Ня гледзячы на тое, што польскія радыкалы, былі некалькі разоў удзяржаўнага руля, яны не правялі—і наагул нічога не зрабілі — для таго, каб зрэалізаваць закон аб зямельнай рэформе. Як ведама, паводле гэтай праграмы, уся абшарніцкая зямля павінна была-б перайсьці на карысьць сялянства без ніякае выплаты і выкупу. Калі-ж сацыялістыя ды іншыя левыя — радыкальныя партыі ўтрацілі ўладу, дык польская правіца—рэакцыйныя партыі—адмяніла закон аб зямельнай рэформе. А далей, пераходзячы агулам да падобных праяваў у сьвеце, трэба адзначыць, што:

Як відзім ужо з гэтага прыкладу, дык тыя палітычныя групіроўкі, якія мелі назоў радыкальных, акурат, наперакор ці, нязгодна з назовам, ня былі радыкальнымі. Замест таго, каб дзеяць хутка і рашуча, яны адкладывалі неадкладныя справы на далей, а тымчасам час не чакаў, дый рэакцыя не спала! Яна абвінавaціла кіруючыя колы ў бяздзейнасьці, а гэтым самым, як-бы скампраміітавала пасьля-ваенны радыкалізм перад масамі. Здабыўшы гэтакім парадкам „сымпатыю“ у шырокіх масаў, рэакцыя атрымала перавагу ў парляментах, а тут пастаралася „скампраміітаваць“ і парлямантарызм, ды падгатовіла грунт для поўнага захопу ўлады ў свае рукі.

Здарылася гэта перш-на-перш ў Італіі, а пасьля ў Гішпаніі. Далей здарылася тое-ж самае ў Баўгарыі, у Літве ў Вэнгрыі, у Албаніі, у Партугаліі, у Югаславіі. Гэтакі-ж самы пераварот быў у Грэцыі ды ў Румыніі, але-ж не ўтрымаўся: дэмакратыя ці народаўладзтва перамагло дыктатуру.

У тых дзяржавах дзе народаўладзтва ўтрымалася, цяпер хвалююць варожыя яму рэакцыйныя сілы і стараюцца ўсімі спосабамі зьніжтожыць народаўладзтва ды захапіць уладу.

Захоп улады рэакцыяй адбываўся дваякім спосабам. У адным выпадку рэакцыя апаноўвала парлямант і цераз яго пасярэдніцтва кіравала дзяржаваю, а ў другім выпадку — рэакцыя разганяла парлямант і ўстанаўляла сваю дыктатуру.

Гэта рабілася дзеля таго, каб не маглі адбывацца выбары ў парлямант, бо пры паўторных выбарах магло-б стацца так, што народ выбраў-бы іншых прадстаўнікоў з радыкальных партыяў, а тагды рэакцыя ўтраціла-б уладу.

Да лічбы дзяржаў дзе пануе парламантарная рэакцыя належаць—Англія і Францыя. Цяпер ужо ўва Францыі ўрад, прадстаўляючы рэакцыю, траціць сілу: мала-па-малу яго пакідаюць, адхіляюцца ад яго падтрымоўваючыя яго партыі, а ў Англіі ў хуткім часе маюць адбыцца новыя выбары. Ёсьць думкі, што ў новым парляманце будзе мець перавагу, г. зв. рабочая партыя.

І вось цяпер, калі здавалася, што рэакцыя ахопвае ўвесь сьвет, цікавыя здарэньні адбыліся ў Нямеччыне. Там пасьля выбараў 1928 году істнуе ўрад, у якім кіраўнічую ролю маюць сацыялістыя. Падтрымоўваўся ўраду да гэтага часу невялікаю перавагаю прадстаўнікоў парляманту. Але-ж гэтымі днямі да ўрадавага аб'яднаньня прыстала яшчэ адна партыя, што вельмі значна ўмацавала ўрад. Толькі-ж трэба адзначыць пры гэтым такжа, што нямецкі радыкальны ўрад ніякіх радыкальных зьменаў ня робіць. У нас няма дакладных інфармацыяў аб гаспадарчым палажэньні нямецкага працоўнага народу, дык і нельга ведаць прычын гэтаму: ці ўрад вінават, ці мо' радыкальных дзействаў там і ня трэба.

Мо' хто-колечы задумаецца над тым, чаму нічога не гаворана тут аб Польшчы?!. Мо' хто падумае, што здарылася памылка ў пісаньні, ці мо' Польшча зьяўляецца гэтак ідэальнай, што аб ёй няма чаго сказаць? — Не! Справа ў тым, што гаварыць аб Польшчы не спрыяюць абставіны нашай газэты... Вывады аб палажэньні Польшчы даручаем зрабіць самым чытачом па тых веcках, якія падаем у аддзеле „З жыцьця Польшчы“.

А калі так, дык трэба падпісацца на заканчэньне!

Зыркі.

Беларусы ў Чэхаславаччыне.

Сьвяткаваньне 11-х угодкаў абвешчаньня Незалежнасьці Беларусі ў Празе. Усе пражскія беларускія незалежніцкія арганізацыі злучыліся ў Міжарганізацыйны Камітэт дзела сьвяткаваньня 11-х угодкаў абвешчаньня Незалежнасьці Беларусі. Старшынёй к-ту быў грам. В. Захарка. Адпаведныя да сьвяткаваньня рэфэраты прачыталі: 1. Др. М. Ільяшэвіч на тэму „Гістарычна-геoграфічныя падваліны дзяржаўнасьці Беларусі“ і 2. Др. Т. Грыб п. н. „Гаспадарскі і культурны стан Беларусі за апошняе дзесяцігодзьдзе“. Сьвяткаваньне адбылося дня 28.III.29 г. ў 16 гадз. ў салі готэлю „Граф“ (Прага II.).

Што дзеецца ў сьвеце.

Новы „сухі“ закон у Амэрыцы.

Кангрэс Злучаных Штатаў Паўночнай Амэрыкі прыняў новы закон аб забароне вытвору, продажы і спажыцьця алкагалёвых напоеў (гарэлкі, віна і г.д.)

Кожны жыхар Амэрыкі не датрымаўшы гэтага закону будзе карацца як злодзей, паводле ўгалоўнага кадэксу, на 5 гадоў вастрогу або на 10 тысяч даляраў штрафу.

Амэрыканскія кіраўнічыя колы—як вынікае з названага закону—сур'ёзна ўзяліся за барацьбу з п'янствам!

Паездка ген. ф.-Сэкта ў Румынію.

Быўшы начальнік нямецкага генэральнага штабу фон-Сэкт прыежджаў у Румынію. Яго прыезд, быццам, мае сувязь з перафарміраваньнем румынскай арміі. Гэтае, мо' й невялікае здарэньне, аднак-жа выклікала нездаваленьне сярод некаторых польскіх колаў дзеля таго, што, быццам, гэта сьведчыць аб жаданьні Румыніі зьбліжыцца з Нямеччынай, што не пажадана для Польшчы.

Выбары ў Англіі.

У Англіі выбары ў сойм маюць адбыцца 30 траўня. Стары сойм мае быць распушчаным 10 траўня.

У ангельскіх выбарах змагаюцца між сабою тры партыі: кансэрватыўная, лібэральная і работніцкая, а такжа выступаюць, першы раз, камуністыя.

Гэтыя выбары ў Англіі цікавыя яшчэ і тым, што жанчыны будуць такжа галасаваць, бо дагэтуль яны яшчэ ня мелі на гэта права.

Ангельскія прамыслоўцы і сав. урад.

Ангельскія прамыслоўцы і гандляры наладзілі паездку асобнай дэлегацыі ў сав. Расею. Гэтая дэлегацыя мела на мэце азнаёміцца з палажэньнем сав. Расеі і такім парадкам наладзіць гандлёвыя зносіны. Дэлегацыя думала, што яна атрымае ад сав. ураду вялікія заказы на ангельскія тавары, аднак-жа нічога падобнага не сталася. Бальшавікі вельмі хацелі атрымаць тавары, але-ж на павер. Толькі-ж на гэта не згадзіліся англічане. Прабыўшы некалькі дзён і паездзіўшы па Расеі, ангельская дэлегацыя зрабіла адпаведныя вывады, а вярнуўшыся ў Англію выдала заяву. У гэтай заяве ангельская дэлегацыя гавора, што Расея, вельмі зьнішчана. Каб направіць гаспадарчае палажэньне Расеі, дык трэба многа грошай. Ясна, што сваімі сродкамі Расея не направіцца, а заграничныя капіталы ня змогуць быць уложаны, бо палітычны лад у сучаснай Расеі на спрыяе гэтаму. Дык у выніку, паездка ангельскай дэлегацыі нічога не дала, ані самой дэлегацыі, ані сав. уладзе.

Падзеі ў Кітаі.

У Кітаі, пасьля часовага адпачынку, ізноў узьнялася хваля ўнутраняй барацьбы. у паўднёвай частцы Кітаю паднялося аружнае паўстаньне камуністых. Аднак-жа вялікшага пасьпеху яны ня мелі: урадавае войска іх разьбіла і паўстаньне спынілася.

Горш прадставілася справа з унутранім няладам у самым кітайскім урадзе. Ген. Фэнг, міністар ваенных спраў выступіў з ураду і ў Ханькоў арганізаваў армію, каб зваліць урад. Але-ж і яму так-жа, як і камуністым, не пашчасьлівілася. Урадавае войска і тут перамагло.

Як відзім, унутраняя барацьба ў Кітаі толькі прыціхла, але-ж неспыніліся.

Афганскія справы.

У Афганістане ўнутраняя барацьба яшчэ ўсё не закончана. А цяпер, здаецца, яна набірае новага размаху. Там ужо змагаюцца ўзаемна аж тры арміі: быўшы кароль Аманулях, сучасны эмір Хабібула і Надзір-Хан.

Перамагая, быццам, Аманулях. Хоць пакуль-што перамога, знаходзіцца толькі ў дагадках.

Лічба падводных лодак.

Адказваючы на пытаньне ў ніжняй палаце, ангельскі міністар марскіх ваенных спраў заявіў, што Злучаныя Штаты Паўн. Амэрыкі маюць 122 падводныя лодкі, Францыя —52, Англія—50 і Італія —43.

У камісіі па разаружэньні.

Нямецкі прадстаўнік у камісіі, якая засядае ў Парыжы і абгаварвае справы разаружэньня, запрапанаваў прыняць пастанову аб забароне кідаць бомбы з аэраплянаў. На галасаваньні прапазыка гэтая —адкінена.

„Разарвалася бомба у Парыжы“.

У працягу нейкага часу, у Парыжы адбывалася канфэрэнцыя. Зьехаліся туды прадстаўнікі ад Амэрыкі, Англіі, Францыі, Бэльгіі, Італіі і Нямеччыны. На гэтым зьездзе абгаварвалася вельмі паважная справа, справа гэтая датыкала выплаты ваеннай даніны, якую сьцягваюць з Нямеччыны яе пераможцы ў сусьветнай вайне.

Як ужо шмат каму ведама, дык у часе падпісаньня мірнага дагавору, былі палічаны ўсе выдаткі і страты, прычыненыя вайною і ўсё гэта аплаціць забавязана была Нямеччына. Аднак-жа хутка сталася так, што Нямеччына не змагла заплаціць нічога, а ў выніку гэтага пасьля некалькі гадоў ізноў прышлося пераглядзець нанова справу даніны. Пры гэтым перагглядзе быў прыняты праект амэрыканскага ген. Даўса, Паводле гэтага праекту Нямеччына павінна была плаціць пераможцам 2 мільярды 500 мільёнаў залатых ням. марак што года, а наагул налічана было на Нямеччыну 132 мільярды зал. марак, з дадаткам працэнтаў.

У сувязі з гэтым стварылася нешта страхатлівае. Калі так, дык Нямеччына, плацячы па $2\frac{1}{2}$ мільярды магла выплаціць ваенную даніну больш-менш за сто гадоў. Гэтае праектаваньне зьдзейсьніцца не магло, а дзеля гэтага, Нямеччына зажадала, а яе праціўнікі згадзіліся: справу даніны пераглядзець нанова. Вынікам гэтага і сабралася канфэрэнцыя, аб якой гаворана вышэй.

На гэтай канфэрэнцыі доўга адбываліся закрытыя перагаворы, а дзеля гэтага, ня ведама добра аб чым там гаварылася. Але-ж вось нарэшце нямецкая дэлегацыя запрапанавала, што Нямеччына згаджаецца плаціць на карысьць быўшых яе ваенных праціўнікаў 1 мільярд 650 мільёнаў кожнага году на працягу 37 лет. Канфэрэнцыя не прыняла прапанову Нямеччыны і такім парадкам — закрылася.

Што-ж далей? Як узяць даніну з Нямеччыны?

— На гэтым задумаліся ўсе і ўстрывожыліся. Ды ўстрывожыліся гэтак моцна, што ў прадстаўніка Англіі лёрда Рэльстока лопнула сэрца і ён памёр. Вось, як „разарвалася бомба!..“

У асаблівым палажэньні пасьля гэтага апынулася Францыя і Польшча... І вось чаму!

Францыя, якой найбольш пагражала вайна, найбольш напружывала свае сілы ў часе вайны, а ў лучнасьці з тым што яна была бяднейшая за сваіх сяброў, дык мусіла пазычаць грошы ў Англіі і Амэрыкі. Ясна, што Францыя рахавала сьцягнуць, патрэбныя грошы на аплату даўгоў з Нямеччына. Але-ж сталася так, што з Нямеччыны Францыя ўзяць таго, што ён трэба ня можа, а даўгі плаціць павінна, бо Амэрыка рабіць уступак ня хоча. Вось у чым трывога Францыі!...

Трывога Польшчы зусім іншага роду!

— Гэтакае непадатлівае становіска Нямеччыны ў справе даніны і тое незараднае становіска яе праціўнікаў, гавора за тое, што Нямеччына ўжо ізноў пачулася насіле. Гэта, як бы леў, які быў нейкім страшэнным ударам прыбіты і аслаблены, але-ж прышоўшы да нармальнасьці стаў так сама моцным, як і перад тым.

І вось, гэтае адчуленьне Нямеччыны выклікае гутаркі, што, быццам, Нямеччына хоча дамагацца перагляду граніц. А калі-б гэта здарылася, дык на парадку дня стала-б пытаньне аб тэй частцы Памор'я і В—Сілезіі, якія цяпер належаць Польшчы. Бо, ёсьць чуткі, быццам, Нямеччына мае намер патрэбаваць гэтыя тэрыторыі сабе, як землі, якія належалі ёй да вайны. Вось у чым трывога польскіх палітычных колаў, выяўленная газэтамі апошніх дзён. Можа гэтая трывога, пакуль—што, без падстаўная?!... Аднак-жа няма сумліву ў тым,што Нямеччына гавора са сваімі пераможцамі ўжо больш адважна і сьмела!... Францыя-ж ды Англія гавораць з Нямеччынай шмат лагодней: ужо ня гэтак як гаварылі 10—5 гадоў таму назад... Ды сярод некаторых іх палітычных колаў паўстаюць думкі аб тым, каб стварыць Англо-франко—нямецкае паразуменьне. Ясна, што на правох сябры ў гэтую кумпанію меншыя дзяржавы не ўходзілі-б; яны былі-б усяцэла залежнымі ад трыадзінага вышэй адзначанага аб'яднаньня названых народаў.

Што і як будзе далей. — пакажа час. А цяпер, калі „разарвалася бомба ў Парыжы“, дык ёсьць адзін „забіты“ і тысячы „кантужаных“. Яны, перад дакананым фактам нямецкай становішча, могуць толькі... нэрвова мыкаць галовамі.

З жыцьця Польшчы.

Крызыс у польскай прамысловасьці.

„Экспрэс Паранны“ падае вестку аб тым, што ў лодзінскай прамысловасьці паўстаў цяжкі крызіс. Дзеля таго, што няма ходу на лодзінскія тавары, фабрыкі змушаны скарочваць працу. Некаторыя фабрыкі будуць працаваць толькі 2 — 3 дні на тыдзень. Каля 30 тысяч работнікаў асталося без працы зусім. Сярод работнікаў паўстала трывога. Работніцкае сабраньне пастанавіла зьвярнуцца да ўраду з просьбай аб дапамозе.

Жыдоўская газ. „Гандэльвэльт“, інфармуючы аб гэтым, паведаміла такжа, што тое, што сталася ў лодзінскай прамысловасьці, сталася і ў польскай В.—Сялезіі. Там, у гутніча-капальнянай прамысловасьці такжа адмоўлена ў працы вялікай колькасьці работнікаў, і калі за два тыдні ня будзе запатрэбаваньня на прадукты В.-Сілескага вытворства, дык шмат работнікаў астанецца бяз працы.

Пэпэс і першае мая.

Польская партыя сацыялістых — Пэпэс выдала маніфэст з прычыны наступаючага сьвяткаваньня першага траўня (мая). У гэтым маніфэсьце гаворыцца, што працоўныя масы народу павінна дамагацца дакананьня зямельнай рэформу. Гаворыцца там і аб тэрытарыяльнай аўтаноміі для украінскіх і беларускіх зямель. Рэч зразумелая, што гэтае апошняе далей маніфэсту ня пойдзе. Аднак-жа, цікава тое, што ўкраінская і беларуская справа трывожыць некаторыя польскія колы!

Польшча хоча Калёніяў.

Польская газ. „Рэчпосполіта“ падала вестку аб тым, што некалькі польскіх грамадзкіх арганізацыяў зьвярнулася да ўраду з заявай, у якой даказваюць, што Польшчы неабходна мець калёніі — землі за морам з чорнаскурымі людзьмі. Тыя-ж самыя арганізацыі зьбіраюць подпісы на заяву да Лігі Нацыяў. Гэтай заявай падпісаўшыя дамагаюцца перадаць Польшчы адну, якую-небудзь быўшую нямецкую калёнію ў Афрыцы.

Грашовыя справы.

Польскія ўрадавыя банкі падвысілі процант з 6 зл. ад ста на 7 злотых. Прыватныя банкі падвысілі з 12 на 13 злотых.

Дзеля таго, што польскі заграпічны гандаль дае ўсьцяж дэфіцыт (убытак), у Польскім Банку зьменшылася заграпічнай валюты нешта на 300 мільёнаў злотых: ці ня ў сувязі з гэтым падаражэў на некалькі грошай даляр. Цана даляра цяпер — 8 зл. 96 гр. заместа ўстаноўленае стабілізацыйным плянам — 8 зл. 85 гр.

За месяц сакавік у заграпічным гандлі ёсьць ізноў дэфіцыт. Прывезена ў Польшчу тавараў на 70 мільёнаў злотых больш як вывезена. За месяц люты было дэфіцыту на 97 мільёнаў зл.

Рэмонт міністэрскай Рады.

У польскай міністэрскай Радзе адбыўся рэмонт. Заместа праф. К. Бартэля прэм'ер-міністрам стаўся маёр Сьвітальскі. Міністрам працы стаўся палкоўнік Прыстар, кіраўнікам міністэрства фінансаў — палк. Матушэўскі і міністрам поштаў і тэлеграфаў палк. Баўэр.

Абноўлены урад, як пішуць газэты, мае найгалаўнейшае заданьне паправіць гаспадарчае палажэньне Польшчы. Гэта праца цяжкая, дык і ня трэба дзівіцца, што ў новы склад ураду папала многа з ваеннымі тытуламі. Ваенныя людзі зьяўляюцца энэргічнейшымі і трывальшымі. Іншая рэч: ці здольныя? Здараецца часам так, што энэргія, ужытая ня гэтак як трэба, не прычыніцца да направы, а разбурыць ужо істнуючае!

Артыкул марш. Пілсудскага.

Нядаўна, першы маршалак Польшчы Пілсудскі надрукаваў, у прыхільных да ўраду газэтах, артыкул пад назовам: „Дно вока або уражаньні хворага чалавека з соймавай сэсіі.“

У гэтым артыкуле марш. Пілсудскі наагул востра крытыкуе паслоў Сойму затое, што яны ставяцца проці ўрадавага курсу палітыкі, а асабліва крытыка скіравана проці паслоў за тое, што яны аддалі пад суд быўшага мін. фінансаў Чэховіча, які выдаў 500 мільёнаў злотых ня згодна з бюджэтам.

Справа бяленьня хат.

Як ужо ведама, дык у Польшчы істнуе закон, паводле якога: усе хаты павінна быць выбеленымі ня толькі ў сярэдзіне, але-ж і з надворку. Бяленьне хат мае хутка распачацца ў сёлетнім годзе. А калі так, дык знача — будзем жыць у белых хатах!

Ад абавязку бяленьня хат сёлета звольнены тыя мясцовасьці, якія ўцярпелі ад неўраджаю ў мінулым годзе.

Вайсковы абавязак.

Украінская газэта „Праця“ ў 20 падала вестку аб новым польскім законе адносна вайсковага абавязку. Згодна гэтага закону, абавязак ваенных чыннасьцяў абыймае як мужчын так і жанчын ад 17 да 50 гадоў. Ад гэтага абавязку звальняюцца толькі хворыя і калекі, цяжарныя жанчыны і тыя, якія кормяць грудзьмі дзяцей, а такжа звальняюцца духоўнікі ўсіх вераваньняў, вучыцялі, сэнатары, дзяржаўныя і аўтанамічныя ўрадоўцы, службавікі бясьпечнасьці і чужынцы.

Тыя, што будуць на падставе гэтага закону пакліканы да ваенных чыннасьцяў, павінна будуць ісьці з уласнымі прыладамі працы. Яны ідуць пад ваенную дысцыпліну, але-ж могуць быць выкарыстанымі толькі ў тэй галіне працы, да якое будуць здольнымі і прыдатнымі фізычна.

Плату за розныя ваенныя чыннасьці ўстановіць міністэрства ваенных спраў.

З Усходняй Беларусі.

Прычыны антысемітызму.

Да гэтага часу, хоць між Беларусамі і жыдамі і ня было любасьці, аднакжа ня было і такіх праяваў, якія называюцца „жыдоўскімі пагромамі“. Беларусы і жыды жылі мірна між сабою. Цяпер, за часоў савецкай улады далася заўважыць аткрытая варожасьць ды нават здарылася некалькі эксцэсаў. Нядаўна адбыўся ў Менску судовы працэс над Беларусамі, якія вынаваціліся ў крыўдных адносінах да жыдоў.

Нямецкі карэспандэнт, які адведаў Усходнюю Беларусь напісаў у нямецкую газэту „Фос. Цэйт.“ між іншым, што:

На Беларусі, якая даўней належала да раёну „черты оседлости“, г. зн. да губэрніяў, дзе жыды былі абмежаваны ў правох, жыве цяпер добры паўмільёна вельмі інтэлігэнтных, гэтак званых „літоўскіх“ жыдоў, і дзеля таго, што яны былі савецкай уладай звольнены ад абмежаваньня, а з другога боку — дзеля таго, што яны значна перавышаць Беларусаў сваей інтэлігэнтнасьцю, дык яны зьяўляюцца запраўднай падпорай новага савецкага ладу. Пры гэтакім палажэньні лёгка зразумець, што той беларускі нацыяналізм, які толькі-што абуджаны, у савецкім ладзе відзіць жыдоўскае панаваньне і выступае проці гэтага“.

Вось дзе прычыны таго, што між беларусамі і жыдамі паўстала варожасьць!

Арышт беларускага паэты Алеся Дудара.

Бальшавіцкая газэта „Праўда“ піша, што ў Менску арыштаваны беларускі паэт А. Дудар за напісаньне і пашыраньне вершу, у якім паэт заклікае народ да змаганьня з комунізмам. А. Дудар перад арыштам выключаны быў з таварыства літэратаў „Полымя“ за яговую пісьменьніцкую працу, у якой, як падае „Правда“, вее дух беларускага „нацыянальнага шовінізму“.

А. Дудар ёсьць сынам селяніна і нічога дзіўнага, што душа сялянская ня можа перанясьці комуністычных экспэрымэнтаў. Комуністы баяцца здаровых нацыянальных поглядаў і вельмі варожа адносіцца да сапраўднай беларускай нацыянальнай справы.

Некалькі слоў аб халадох.

Вось праходзіць ужо красавік па новай календарнай лічбе, ды па-старому так-жа ўжо праходзіць паў-месяца, а цяпла няма дый няма: яшчэ ўсё ўсьцяж пануе холад. І як паказваюць, мэтаролёгічныя станцыі, дык халады яшчэ працягнуцца датуль, пакуль не растае лёд на Балтыцкім моры.

Справа ў тым, што жорсткая зіма натварыла шмат лёду на моры, а цяпер, калі лёд паступова растае, дык гэтым самым паніжае цяпло ня толькі над морам, але-ж і над мясцовасьцямі блізкімі да яго.

Калі-ж кончыцца холад і настане цяпло? — Сказаць, каб было верна, нельга. Аднак-жа трэба думаць, што гэта павінна ўжо хутка кончыцца. Мэтэролёгічныя станцыі прадбачаць гэта з пачаткам траўня (мая) месяца.

НАВІНЫ.

Дэманстрацыя ў судзе. Газэты падалі вестку, што на другі дзень судовага працэсу 35 чалавек, вінавачаных у прыналежнасьці да камуністычнае партыі Заходняй Беларусі, здарыўся інцыдэнт. Калі паліцэйскі агент даваў паказаньні суду аб сьмерці Райхмана, які памёр у арыштанскім памешканьні пры паліцэйскай управе, вінавачаныя пачалі крычаць па адрэсу сьведкі: „Лгач“! „Кат“! „Забойца!“

У часе гэтай дэманстрацыі абвінавачаная Юхнеўская нечакана вывесіла над лавамі вінавачаных чырвоны сьцяг з надпісамі: „Вечная памяць таварышу Райхману, забітаму палітычнаю паліцыяй!“ Старшыня суда прыказаў паліцыі ачысьціць салю ад публікі і вывесьці вінавачаных. Тыя, якія бралі ўдзел у дэманстрацыі дадаткова будуць пацягнены да адказнасьці.

Дастукаўся. Газэты падалі вестку, што Астроўскі выключаны агульным сабраньнем з ліку сяброў Беларускага Коопэратыўнага Банку ў Вільні. Матывы выключэньня — праца шкодная Банку.

Заместа Стагановіча — Крынчык. Заместа Стагановіча, які зрокся пасольскага мандату ўвайшоў паслом грам. Крынчык.

Агульны сход Віленскага Гуртка Бел. Інстытуту Гасп. і Культ. адбыўся 7.IV. с. г. з наступным парадкам дня: 1. Справаздача за мінулы год, 2. Выбары новага ўраду гуртка, 3. Бягучыя справы.

У склад новага ўраду гуртка большасьцю галасоў увайшлі: старшыня — М. Пецюкевіч, сэкратар Я. Пешка, скарбнік — А. Лобан, сябрамі — Я. Найдзюк, і А. Чайкоў.

Цікавыя дробязі.

„Вы будзеце, як богі“.

На паседжаньні Амэрыканскага Філёзофскага Т-ва доктар Оскар Рыдль, супрацоўнік інстытута Корнэджы сказаў: „Вы будзеце, як богі“. А далей тлумачачы значэньне гэтай фразы ён гаварыў, што ў блізкай будучыне навука будзе магчы нязвычайна ўдасканаліць чалавека. Людзі будуць вельмі вытрвалымі і адпорнымі ад усякіх хваробаў, а так-жа — надта здольнымі да рознае працы.

Свае заявы д-р Рыдль будуе на тых запраўды цікавых пробах, якія праароблены ангельскімі біолёгамі. Вучоным удалося зрабіць так, што ў салямандры (марская жывёліна, якая дыхала жабрамі, як рыба, і магла жыці толькі ў вадзе), зьявіліся лёгкія, а праз гэта тая салямандра атрымала здольнасьць жыць і на сушы. У інстытуце Карнэджы ўдалося зьмяніць пол у жабаў і птушак, г. зн. самца ператварыць у саміцу і наадварот.

Усё гэта гавора за тое, што, — як кажа д-р Рыдль, — вучоным удасца вытварыць людзей новага, рэч зразумелая, лепшага гатунку. Але-ж гэтакая пераробка людзей не адбудзецца адразу: яна займе нейкі даўжэйшы час.

Ах, як хацелася-б, каб гэта сталася хутчэй!...

Нязвычайныя людзі.

Дзьвесьце гадоў таму назад жыў у Італіі чалавек Д. Мецэсанті; ён знаў 58 моваў. Цяпер у Нямеччыне ёсьць доктар Людвік Шуц, які дасканальна знае і можа карыстацца 205-цю рознымі мовамі.

Чортапаклоньнікі.

Якіх толькі вераў на сьвеце няма. Ёсьць і такая, што чорта ставіць вышэй за Бога і вымагае пакланеньня чорту. Да такой веры належыць племя езыдаў, якія жывуць у Мэсапатаміі.

Вера езыдаў ёсьць мешаніна розных рэлігіяў, як магамэтанскай, старажыдоўскай, пэрскай, ёсьць у ёй на'т элемэнты з рэлігіі хрысьціянскай. Езыды прызнаюць два пачаткі — дабро і зло — Бога і чорта, і кажуць: Бог — добры, ён крыўды ня зробіць і ўсё дарує, а ад чорта можна чакаці ўсяго; а дзеля гэтага і трэба яму ўслужыць, як ліхой балячцы. А дзеля гэтага ў езыдаў ёсьць усякія маленьні і паважаньні чорта, розныя абрады на яго чэсьць. Аб'яваю чорта на зямлі, паводле вераваньня езыдаў, зьяўляецца пава. Цікава і мараль езыдаў. У іх інстнуе многажэнства, але-ж з абмежаваньнем: можна мецi 7 жонак, па лічбе дзён у тыдні. Грамата рахуецца грахом. Чытаць і пісаці ў іх маюць права толькі духоўныя асобы. Рэлігійнаю моваю ў езыдаў зьяўляецца мова арабская.

(„Укр. Грам.“ № 19).

Водгукі падзеяў у гімназіі.

У вельмі кароткіх словах апісаўшы падзеі ў Віленскай Беларускай Гімназіі, выклікаўшыя выключэньне сорак вучняў, у № 4, чэская часопісь „Slowansky Prehled“ піша:

„Маніфэстацыя ня можа быць дапушчана і павінна быць здушана, але-ж ня гэтакім спосабам як грамаднае выключэньне вучняў, што зьяўляецца проста нячуваным. Прыклады такіх не пэдагагічных учынкаў знаныя ёсьць з часоў быўшай Вэнгрыі, дзе таксама распраўляліся вэнгры са славакамі—тут-жа Беларусы з беларускімі дзяцьмі.“

Як-бы ня тлумачылася кіраўніцтва гімназіі, аднак-жа таго, што яно ўчыніла ў адносінах да гімназіі, ніяк і нічым не апраўдае. Гэта разумее ня толькі беларускае грамадзянства, але-ж, як відзім з вышэй паданага, — разумеюць так-жа і іншыя

Кароткія весткі.

— Троцкі, якога бальшавікі выгналі са свайго раю ў Турцыю, ня хоча там жыць. Ён прасіў дазволу на пераезд у Нямеччыну ці Нарвэгію. Але-ж урады гэтых дзяржаваў выдаць дазволу ня хочуць.

— Нямецкі ўрад забараніў вулічныя дэманстрацыі работнікаў у дзень 1-га траўня (мая). Камуністя-ж напераркор забароне, агітуюць сярод работнікаў і заклікаюць іх на дэманстрацыю.

— У Японіі арыштавана 300 камуністых. Сарод арыштаваных найбольш студэнтаў.

— Каля выспы Хакаіда затапіўся японскі карабель. 97 пасажыраў уратавана, а 112 загінула. Вялікшая частка пасажыраў былі рыбакі, ехаўшыя на Камчатку лавіць рыбу.

— У гутарцы з супрацоўнікамі газэт, прэзыдэнт Гувэр сказаў, што ў Злучаных Штатах Паўночнае Амэрыкі за 1928 год было 90 тысяч забойстваў.

— У Англіі паўстала эпідэмія воспы. У адным толькі Лёндыне — сталіцы Англіі — захварэла ўжо на воспу 497 чалавек, з каторых 7 чалавек на'т і ўмёрла.

— У Сафіі — сталіцы Баўгарыі — арыштавана 50 чалавек вінавачаных у прыналежнасьці да камуністых.

— Жанчына, якая выдавала сябе за палкоўніка Баркера, ангельскім судом асуджана на 9 месяцаў вастрогу. Яна вінаваціцца ў тым, што выдаючы сябе за мужчыну і бяручы шлюб з аднэй жанчынай сфальшавала дакуманты.

Чорная хвароба нашага часу.

Вельмі часта здараецца чуці старыя показкі аб чорнай хваробе, якая наведвала чалавецтва ў мінуўшчыне. Пад іменем чорнай хваробы разумелася халера ці чума... Гэтыя хваробы былі страхатлівыя тым, што чалавек раптоўна захворваў і, калі ня выздараўліваў (што рэдка здаралася), дык вельмі хутка ўміраў.

Чорная-ж хвароба нашага часу мае зусім адменны характар; яна мо' ня гэтак рашуча дзее, аднак-жа ахвяраў забірае надта вялікую колькасьць. Сучасная чорная хвароба мае назоў „гішпанкі", а па навучнаму — інфлюэнца ці грыпа. Гэта — тая грыпа, якая ахапіла была зімою ўвесь сьвет і пазбавіла жыцьця мільёны людзей! Праўда, гэтая хвароба значна менш канчаецца сьмерцю ў параўнаньні з чумой ці халерай, але-ж затое, грыпа зьяўляецца бадай што страшнейшаю дзеля таго, што ахопвае большую колькасьць чалавецтва. А пры гэтым сьмяротных выпадкаў здараецца ня менш. Каб даць зразумець аб яе страхатлівых выніках, даволі будзе прытачыць прыклад: за 4 месяцы 1918 г. грыпа зьніштожыла людзей болей чым гарматны і аружэйны агонь за 4 гады вайны. Аб гэтым сьведчаць тыя дадзеныя, якія сабраны вучонымі.

Грыпа зьяўляецца страшнаю тым, што яна яшчэ зусім ня выкрытая. Дактары не знашлі прычыну гэтай хваробы, а дзеля гэтага ня ведама — як яе лечыць. Звычайна, пры аб'явах грыпы, у чалавека павышаецца тэмпэратура і ён чуецца гэтак блага, што мусіць ляжаць. Гэта бывае на працягу 4 дзён, але-ж яшчэ ня значыць, што чалавек, пасьля 4 дзён хваробы становіцца адразу здаровым. Грыпа можа пакінуць свой сьлед у відзе, якога-небудзь запаленьня. А часамі аслабіць чалавечы арганізм гэтак, што пасьля грыпы ахопіць яго іншая хвароба, напрыклад — сухоты.

Маленечкія жывёлкі, якія называюцца мікробамі, што выклікаюць халеру або чуму ўжо ведамы дактаром. Той вораг, якога можна бачыць, хоць і пры дапамозе прыладаў, напрыклад у мэдыцыне пры дапамозе мікроскопа — ужо ня гэтак страшны, як той, які паражае з няведамага месца. Вось чаму і страхатліва грыпа таму, што нягледзячы на ўсе стараньні дактароў тая жывёлка — мікроб, якая выклікае грыпу яшчэ ня ёсьць пазнаная.

У барацьбе з чалавечым арганізмам гэтыя жывёлкі адыгрываюць гэтакую ролю, як цяжкія гарматы на вайне. Як гарматы разьбіваюць украпленьні, таксама і мікробы грыпы аслабляюць арганізм, а гэтым самым даюць магчымасьць іншым хваробам ахапіць чалавека і даканаць яго, як і пяхота даконвае тое, што падгатовіць артылерыя. І калі кулямёты праціўніка косяць наступаючую пяхоту, дык артылерыя знаходзячыся далёка ад фронту, гэтым забясьпечана, так-жа і пры грыпе. Калі зьявіцца якое-небудзь запаленьне, дык яго і лечаць тымі сродкамі, якія на гэта прызначаны, але-ж пры гэтым, галоўны вінаваты — мікроб грыпы — астаецца не пакараным, а ён можа выклікаць паўторнае запаленьне, ці іншую хваробу.

Ёсьць шмат хваробаў гэтакіх, якія ня могуць паўтарыцца зусім, або паўтараюцца праз нейкі даўжэйшы час. Да гэтакіх хваробаў тасуюць забесьпячаючае прышчапленьне. У адносінах да грыпы нічога падобнага тасаваць нельга, бо грыпа паўтарыцца можа за 6 месяцаў, а ніякага забясьпячаючага прышчапленьня няма, бо наагул няма спосабу на лячэньне грыпы. І калі дактары тасуюць, якое-небудзь лякарства, дык яно не ёсьць сродкам на зьніштажэньне хваробы, а толькі на падмацаваньне арганізму дзеля таго, каб ён перамог хваробу.

Цяпер дактары працуюць і надта стараюцца выкрыць мікроб грыпы. Толькі да гэтага часу ўсе стараньні аставаліся без рэзультатнымі. А рэзультат мусіць быць, бо, як паказала мінуўшая зіма, дык грыпа зьяўляецца, запраўды чорнаю хваробаю нашага часу.

Гутаркі аб разаружаньні, або — гімнастыка языка.

Тагды, калі закончылася вайна, дык пачаліся гутаркі аб вечным міры, дзеля таго, каб ніколі ўжо ня было ніякай вайны. Усе дзяржавы, быццам, вельмі шчыра прыхіліліся да гэтага, ды стварылі Лігу Нацыяў, каб яна рэгулявала адносіны між народамі, ды забясьпечвала чалавецтва ад ваеннай завірухі.

Прайшло некалькі гадоў, і што-ж? А вось што! Выясьнілася, што дзеля таго, каб не магла здарыцца вайна, трэба, каб ня было тых шмат-лічбовых арміяў і тэй вялікай колькасьці аружжа, якая ёсьць цяпер. У выніку гэтага паўсталі гутаркі аб разаружэньні. А такжа выясьнілася, што Ліга Нацыяў разаружыць нікога ня можа. А калі так, дык паўстала думка аб разаружэньні на падставе асобага паразуменьня між дзяржавамі. Пачаліся канфэрэнцыі і нарады. На гэтых канфэрэнцыях, калі і былі праекты, дык ня значныя. Праўда, бальшавіцкі праект, які гаварыў аб поўным і рашучым разаружэньні, зьвярнуў на сябе ўвагу ўсяго сьвету. Але-ж гэты праект ня быў прыняты, бо—запраўднага разаружэньня, кажучы праўду, ніякая дзяржава ня хоча. Ня хочуць разаружэньня нават і самыя бальшавікі.

Тагды бальшавікі адставілі той праект ды апрацавалі новы. Гэтым праектавалася, ужо ня поўнае разаружэньне, толькі часткавае абмежаваньне ўваарyжэньня. Аднакжа і з гэтым нічога ня выйшло.

Гэтымі днямі ізноў сабралася падгатаваўчая канфэрэнцыя, дзе ізноў ідуць гутаркі аб разаружэньні. Прысутнымі зьяўляюцца там і бальшавікі. На гэтай канфэрэнцыі ўжо выясьнілася, што бальшавіцкі новы праект такжа ня будзе прыняты. І выясьнілася, што ўзамен бальшавіцкага, іншага праекту няма. А гэтакім парадкам адбываецца гімнастыка дэлегацкіх языкоў, бо ёсьць гутаркі, але-ж няма ня толькі разаружэньня, але-ж і праекту. Канфэрэнцыя адбываецца ў Жэнэве.

Калі ня маюць праекту канфэрэнцыя аб разаружэньні, дык ці бне затое, мае гэткі праект ангельскі пісьменьнік Уэльс.

Ён цяпер прыехаў у Бэрлін, дзе ў нямецкім рэйхстазе выступіў з прамовай па пытаньням забесьпячэньня чалавецтва ад вайны. На другі дзень Уэльс меў гутарку з нямецкімі журналістамі аб тым-жа. У сваей гутарцы Уэльс адзначыў, што дзеля таго, каб даць чалавецтву запраўдны мір, неабходна ўстанавіць кантроль над размнажэньнем чалавецтва, ці праўдзівей — трэба спыніць павялічэньне чалавечай масы.

Эўропа, — гавора Уэльс,—перaлюднена, а заместа таго, каб устанавіць кантроль над размнажэньнем чалавецтва, у тым кірунку, каб плянова ўстрымліваць размнажэньне людзей, заместа таго каб не дапусьціць да церазмернага павялічэньня колькасьці чалавечай масы, Эўропа імкнецца заваяваць Азію. Гэтакую пастаноўку справы Уэльс лічыць такжа памылковай, бо й Азія таксама перaлюднена. Вось чаму і трэба,— гавора Уэльс, — кантроль над размнажэньнем чалавецтва ўстанавіць ня толькі над Эўропай, але-ж пашырыць яго на чалавецтва ўсяго сьвету.

Дык вось як прадстаўляецца справа разружэньня!

Адпеты пяюн.

У аднаднёўцы „Весткі Т-ва Белар. Школы" выданай Дачаснай Камісіяй, „направячы" беларуска-польскіх адносінаў стараюцца апраўдаць сябе за тыя нячуваныя падзеі, якія яны выклікалі ў выніку сваей працы. Разумеецца, што ўсё тое, што яны зрабілі, дык ім здаецца, найлепшым. На ўсё-ж тое, што не ад іх залежыць, сыплюцца наганы.

Між іншым выступіў і А. Луцкевіч, які аб Бел. Інстытуце Гаспадаркі і Культуры гавора гэтак:

„Як відаць з самога назову, „Інстытут" мае шырокія і спэцыфічныя мэты; на дзеле-ж ён абмяжоўваецца гуртаваньнем невялікай лічбы інтэлігэнцкіх сіл клерыкальна-нацыяналістычнага кірунку і вялікшае вагі ў асьветнай працы сярод беларусаў ня мае".

Бачыце! ён Луцкевіч — інтэрнацыяналіст і радыкал, а дзе толькі ступіць, дык асьвета пашыраецца гэтак, як уздымаюцца дрожджы! А адзнакі гэтаму — ці-ж ня доказ праўдзівасьці — рашучае, радыкальнае — пры дапамозе паліцэйскіх — разрахаваньне з вучнямі, з якіх 70 нялетніх, бо 13-18 гадовых, хлапцоў кумпаніяй Луцкевіча выкінута на брук за тое, што працу гэтай кумпаніі вучні назвалі фашыстоўскай.

Вось у чым радыкалізм і асьветная вага Луцкевіча!

Гаспадарскі аддзел

(З кніі аґранома Люста).

(працяг)

Усякая канюшына ў першы год не дае пакоса. Касіць яе пачынаюць толькі з другога года яе жыцьця; дзеля гэтага канюшыну ніколі ня сеюць асобна. Канюшыну заўсёды сеюць толькі па якому-небудзь збожы. Калі канюшыну сеюць па азіміне, дык робяць гэта раньняю вясною, калі звольніцца ад марозу верхні слой зямлі, пры гэтым — рэч зразумелая—пасеў канюшыны не закрываецца, бо баранаваць азіміны нельга. Дробныя зярняткі канюшыны самы ўцягваюцца сырою зямлёю, вось чаму і трэба сеяць канюшыну раньняю вясною, калі зямля яшчэ вільготная.

Калі-ж канюшыну сеюць па ярыне, дык сеюць зараз-жа пасьля баранаваньня пасеянае ярыны, пры чым закрываюць канюшыннае насеньне лёгкаю бараною. Высяваць канюшыну разам з насеньнем збожа ня можна, таму што пры гэтым насеньне канюшыны можа папасьці на такую глыбіню, адкуль яго расткі ня змогуць прабіцца.

Калі вясна бывае засушлівая, дык канюшына, пасеяная па ярыне, доўга ня ўсходзіць, а калі і ўзыйдзе дык маладыя яе расткі церпяць ад сушы, таму ў такіх мясцовасьцях лепш сеяць канюшыну па азіміне.

Сеяць канюшыну па азіміне выгадней, чым па ярыне, яшчэ і дзеля другіх прычын.

Канюшына расьце тым лепш і дае тым большыя ўраджаі, чым пладародней зямля, на якой яе сеюць. Пад азіміну-ж звычайна возяць гной, знача канюшына, пасеяная па ёй, пападае на гнойную зямлю, вынікам чаго яна і расьце лепш, чым у тым выпадку, калі яе сеюць па ярыне; а чым канюшына лепш расьце, тым яна ня толькі больш дае сена, але тым лепш угнойвае зямлю азотам і перагноем ад карэньняў і тым лепш заценяе зямлю і знача, ачышчае ад дзікіх траў.

Апрача таго, канюшына, пасеяная па азіміне вызваляецца ад пакрываючага яе збожа хуттэй, чым пасеяная па ярыне, таму што жыта дасьпявае скарэй за ярыну. У першы час усходы канюшыны патрабуюць пакрову расьліны, таму што яна ахоўвае ад палючых праменьняў сонца і сільных дажджоў, але, потым, калі ўсходы крыху акрэпнуць, пакроў расьліны ўжо непатрэбна для іх і толькі шкодзіць ім, бо заценяі іх і мяшае свабодна расьці. Таму, чым раней канюшына вызвазяецца ад пакрову, тым лепш. Па гэтай прычыне, калі канюшына высеваецца па ярыне, лепш яе сеяць па ячменю, чым па аўсу. Лепш гэта яшчэ і таму, што пад пасеў ячменю зямля бывае больш распрацована і ўгноена, чым пад авёс.

Насеньне чырвонай канюшыны дробнае, таму на дзесяціну яго высяваюць фунтаў 40—50. Лепш сеяць гусьцей, бо тады атрымліваецца больш сена і яно ня так грубае, як пры рэдкім пасеве. Звычайна канюшыну сеюць не адну, а з дамешкаю насеньня цімахвейкі, фунтаў 20 на пуд канюшыны. Ад гэтага атрымліваецца больш сена і скаціна яго ахватней есьць, ды і сохне яно лепш, чым адна канюшына. Апрача таго, сеяць канюшыну з цімахвейкаю выгадна яшчэ і дзеля тэй прычыны, што канюшына на другі пакосны год вельмі слаба, а цімахвейка да гэтага году добра разрастаецца, вынікам чаго пакос на другі год ня так паніжаецца, як без цімахвейкі. Але за тое рэспрацоўка грунту пасьля канюшыны з цімахвейкаю больш цяжкая, чым пасьля адной канюшыны, таму што яна дае моцнае дзярно.

Калі канюшынаю карыстаюцца толькі адзін год, дык дамешваць да яе цімахвейкі няма карысьці.

Сьпелае насеньне чырвонай канюшыны зеленавата-жоўтага колёру, пры чым частка насеньня мае фіялетовы адценак. Насеньне канюшыны не павінна мець чырвонага (рыжага) колеру; такое насеньне ня прыгодна для пасеву. Яно не павінна зьмяшчаць у сабе ніякіх пастаронных дамешак. Асабліва небясьпечна, калі ў ім ёсьць насеньне павілікі.

Павіліка (бярозка, як яе называюць у не каторых мясцовасьцях Беларусі)—расьліна з тонкім павівальным сьціблом, з малым лісьцям і карэньням. Корміцца павіліка ня з грунту, а сокамі канюшыны. Тонкае і гібкае яе сьцябло абвіваецца навакол сьцібла і галінак канюшыны і, пры помачы асобных прысоскаў, высмоктвае з яе сокі. На тых месцах поля, дзе ёсьць павіліка, канюшына ўся гібне. Насеньне павілікі вельмі дробнае, цёмна-шэрага колеру. Выдзяліць яго ад насеньня канюшыны вельмі цяжка. Калі павілікі шмат у канюшыне, дык яна можа зьніштожыць увесь ураджай, але асабліва няпрыемна тое, што раз паявіўшыся на полі, яна трымаецца доўга і збавіцца ад яе цяжка. Корміцца яна толькі сокамі канюшыны, і пакуль на полі сеюцпа другія расьліны, яе ня відаць, але трэба толькі на гэтым месцы пасеяць канюшыну, дык яна зноў паявіцца. Таму трэба старацца, каб яе зьніштожыць. Як толькі на канюшынным полі заўважана павіліка, дык трэба зараз-жа тыя месцы, дзе яна ёсьць, аблажыць саломаю ці другім пальным матэрыялам, абліць газаю і спаліць, а пасьля гэтае месца глыбей перакапаць лапатаю, так каб насеньне павілікі, якое прыпадкам магло астацца нячэпаным, было закапана па магчымасьці глыбей. Выпальваць і перакапваць трэба месца больш шырокае (на аршын ва ўсе бакі) чым тое, якое пашкодзіла павіліка, каб на скраёх яго не засталося жывога яе насеньня. Для зьніштажэньня павілікі можна ўжываць і расцечу жалезнага купарвасу (зялёны купарвас). Расцечу робяць такою, каб на кожнае вядро вады прыходзілася $4\frac{1}{2}$ фунта жалезнага купарвасу. Гэтаю расцечаю паліваюць з лейкі тыя месцы, дзе ёсьць на полі павіліка, але пры гэтым паліваюць яшчэ і кругом гэтых месцаў лапіну ня менш аршына шырыны. Ад жалезнага купарвасу чарнее і канюшына, але яна зноў папраўляецца; павіліна-ж гібне. Паліўку трэба паўтарыць тыдняў цераз 3. Паліваць трэба да цьвіценьня павілікі. Хадзіць па заражаных павілікаю месцах ня трэба, каб не занясьці заразы на сьвежыя месцы. Але самае лепшае глядзець, каб на канюшыне не зьявілася павіліка, а дзеля гэтага трэба ці прыспасабляць сваё насеньне, ці купляць яго ў надзейных гандляроў насеньнем, з гваранцыяй у тым, што ў іхным насеньні няма павілікі. У селян Віленшчыны павіліка ў канюшыне пападаецца часта, у тых іменна выпадках, калі насеньне канюшыны купляецца ў дробных гандляроў. Лепш пераплаціць надзейна гандлёвай установе за канюшыну, чым купляць яе танней, але з небясьпекаю завясьці на сваіх палёх павіліку.

З сотні зернят насеньня канюшыны павінны даваць расткі ня менш 80 штук. Калі прарасьце толькі 70 зярнят з сотні, дык сеяць трэба гусьцей. З меншаю ўсходнасьцю насеньне для пасеву ня трэба ўжываць.

Спосаб сушкі і збору канюшыннага сена сялянам Віленшчыны ведамы. Заўважым толькі, што ў канюшыне, у часе яе сушкі, лёгка абціраюцца кветачныя галоўкі і лісточкі, г. зн. самыя цэнныя яе часткі, таму, у часе сушкі, яе трэба як можна меншь варочаць, а сушыць спачатку ў валох, а потым у маленькіх копах.

Насеньня чырвоная канюшына дае з дзесяціны сярэдне 12 пудоў. На насеньне трэба пакідаць канюшыну на тых месцах, дзе ён не асабліва густы. Пакідаюць канюшыну на насеньне на карані да пэўнага парыжэньня галовак, але ня трэба чакаць, пакуль парыжэюць усў галоўкі, а толькі-б парыжэла большая іх частка.

Дасьпелую насенную канюшыну зьвязваюць у снопікі. Пры малацьбе адбіваюцца толькі канюшынныя галоўкі, а каб выдзяліць насеньне з галовак, іх праціраюць цераз драцяныя сіты, ці асьцярожна расьціраюць у дзеравяных ступах. Пры гэтым выдзяляецца ня ўсё насеньне адразу, а толькі частка яго. Адвеяўшы мякіну, галоўкі ізноў праціраюць. Паўтараюць гэтую работу некалькі разоў, пакуль ня выдзяліцца ўсё насеньне.

Істнуюць асобныя прылады да малатарняў, для выціраньня насеньня канюшыны з галовак. Гэтыя прылады называюцца канюшыннымі цёркамі.

(Далей будзе.)

Адказны Рэдактар: Ул. Гмыр. Выдавец: пас. Ф. Ярэміч. Друкарня ім. Фр. Скарыны—Вільня, Людвісарская 1.